

XVII. ASIRDA PARIS'TE BİR TÜRK ELÇİSİ

Çağının en kudretli Hıristiyan hükümdarı olan. XIV. Louis, mutaassıp bir Katolik'ti. Fransa'nın, menfaatlerini çiğnemek bahasına, Girit savaşında Türkiye'ye karşı Venediklileri destekliyordu. Bu yüzden an'anevî Türk-Fransız dostluğu bozulmuş, İstanbul'daki Fransız büyükelçisi, sadrâzam tarafından tokatlanmıştı. Türkler, Akdeniz ve çevresindeki denizlerin üçte ikisine hâkimdiler. XIV. Louis'nin tutumu üzerine, Fransız ticaretini engelleyen tedbirler aldılar. Bunun üzerine Fransa Kırallı telâşa düştü. İstanbul'daki büyükelçisi La Haye (La-hey), Paris'e bir Türk elçisi yollandığı takdirde bütün anlaşmazlıkların halledileceğini ileri sürdü. Nihayet Dîvân-ı Hümâyûn, yani Osmanlı hükümeti, büyükelçinin bu teklifini kabûl etti. Fakat Fransa'nın istediği gibi yüksek rütbeli bir devlet adamım değil, Süleyman Ağa adındaki bir müteferrikayı göndermeye karar verdi. Müteferrika Süleyman Ağa, padişahın alelâde^ emir subaylarından biriydi-Süleyman Ağa'ya 12 kişilik bir maiyet ve bir miktar tahsisat verildi. Fransa, Türk elçisinin bütün masraflarım üzerine almayı kabûl etti. Buna rağmen Fransızlar, Paris'te padişahın bir elçisini görecekları için gururlanıyorlardı.

Süleyman Ağa, 4 ağustos 1669'da Toulon limanında Fransa'ya ayak bastı. Bir Türk elçisinin, cihanın en büyük devletinin temsilcisinin gelişi, bu konuyu orijinal Fransız arşiv belgelerinden inceliyen Fransız Akademisi üyesi büyük tarihçi Albert Vandal'a göre "Fransız milletinin gururunu okşamıştı". Halbuki Dîvân-ı Hümâyûn bilakis siyasî tutumunu beğenmediği XIV. Louis'nin gururunu kırmak için, Süleyman Ağa adında adı sam işitilmemiş, bugünkü anlayışımıza göre rütbesi ancak yüzbaşı olan bir padişah emir subayını yollamıştı. Avrupa'ya geçici olarak yollanan elçiler çavuşlar yani padişah yâverleri arasından seçilmek âdetken, bu «defa alt rütbede biri gönderiliyordu.

Süleyman Ağa'nın Fransa'daki faaliyetlerini Vandal'in eserinden özetleyerek naklediyoruz. Vandal'a göre Türk elçisi, hiç bir yabancı diplomata nasîb olmayan bir ilgiyle karşılandı. Şerefine balolar verildi. Kendisine hediyeler sunmak için Fransız asilzadeleri, birbirleriyle yarış ettiler. Marsilya kapısında kendisini Kırall nâmına karşılayan görevliye Süleyman Ağa, atından inmeyerek hitab etti. Protokole aykırı bu davranışa rağmen Fransızlar, Türk elçisine karşı ilgilerini eksiltmediler. Bilakis, elçiye yapılan törenlerde Türk âdetleri taklîd edilmeye çalışılarak, Ağa'nın gözüne girmek istendi. Türkiye'de yüzbaşı rütbesini taşıyan ve padişahın yüzlerce emir subayından biri olan Türk elçisi, kralla görüşmeden önce, Fransa başbakanını ziyaret etmeyi reddetti. Ancak XIV. Louis tarafından kabul edildikten sonra, en kudretli Hıristiyan devletinin başbakanı ile görüştü. Albert Vandal, Süleyman Ağa'nın başbakanla karşılıklı oturup konuşmalarını ve XIV. Louis tarafından kabûlünü gösteren o çağa ait iki Fransız gravürünü de yayınlamıştır, Molière Bourgeois Gentilhomme adlı komedisinin ünlü

sahnesini, bu kabûlü gördükten sonra yazmış ve Fransızların Türk elçisine bu derecede rağbet etmeleriyle eğlenmiştir.

Süleyman Ağa, 5 Eylül 1669'da Versailles Sarayı'nda XIV. Louis tarafından kabul edildi. Molière'in anılan piyesi de, aynı sarayda 14 Ekim 1670'-te ilk defa olarak kiralin huzurunda oynandı. XVII. asrın en büyük Batı bestekârı sayılan Lully, Türk âdetlerinden ilham alarak besteler yaptı. "Turquerie" denen Türk modası, hızla Paris sosyetesine yayıldı. Türk âdet ve kıyafetleri, renkleri ve desenleri, davranış ve nezaket kuralları taklit ediliyordu.

Sonradan Fransa, Süleyman Ağa'nın Türk sarayında "dördüncü derecede bir subay" olduğunu öğrendi ve gösterilen itibara pişman oldu. Vandal böyle yazıyor. Fakat biz buna ihtimal vermiyoruz. Türk elçisinin Fransa'ya ayak basmasından önce Fransız hükümetinin elçi hakkında bilgi edinememiş olması imkânsızdır. İstanbul'daki Fransız büyükelçiliği, yüzlerce kişinin çalıştığı, Fransa'nın yabancı ülkelerdeki en geniş kadrolu diplomatik misyonuydu.

Süleyman Ağa, birkaç ay Paris'te kaldı. Sadâret kaymakamı 3. Vezir Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın verdiği talimata uyarak, Fransız gururunu kıracak hiç bir fırsatı kaçırmadı. Kendisi padişahı temsil ettiği için, yabancı hükümdarlara yapılan törenin aynen şahsına da yapılmasını isteyecek kadar işi ileri götürdü. Fransa hükümeti, Süleyman Ağa'nın Türkiye'deki gerçek rütbesini halka ilân ötmeye cesaret edemedi ve Türk elçinin bostancı-baş olduğu yalanı, hükümet tebliğinde yer aldı. Bu suretle Fransız muhayyilesinde Süleyman Ağa, yüzbaşılıktan orgeneralliğe yükseltilmiş oluyordu. Çünkü bostancıbaşının rütbesi beylerbeyi yani orgeneralidi.

Süleyman Ağa'nın Paris'e yaydığı modaların çoğu, az zamanda unutuldu. Fakat onun Fransızlara tanıttığı bir şey vardır ki, bugün hâlâ Fransa'da yaşamaktadır. Bu, kahvedir. Fransızlar, kahve içmeyi ilk defa olarak Süleyman Ağa'dan gördüler ve bu yeni içkiyi çok sevdiler. Kahve, Fransızların hayatının ayrılmaz bir parçası olarak, İngiltere'de çay neyse, aynı rağbeti gördü. İstanbul'a girdikten 80 yıl sonra Paris'e giren ve oradan Fransa'ya yayılan kahve, Fransızların gündelik hayatına Türklerin hediye ettiği nesne oldu. Birkaç yıl sonra başka bir Türk elçisi de aynı şeyi Viyana'da yaptı. Almanlar, kahveyi, Süleyman Ağa'dan birkaç yıl sonra Viyana'ya giden Türk elçisi Ahmed Ağa'dan öğrendiler.

Kaynak: Yılmaz Öztuna, Türk Tarihinden Yapraklar, MEB, İstanbul, 1989. S. 328-331